

**SŁOWACKI I WIEK XIX. W KRĘGU BADAŃ POSTMODERNISTYCZNYCH,
T. 2, RED. M. RUSZCZYŃSKA I J. RAWSKI, ZIELONA GÓRA 2016**

Ta interesująca i zredagowana w aktualnym tonie książka powstała jako kontynuacja i poszerzenie problematyki podjętej w tomie pierwszym. Zawarte w niej studia skupiają się wokół badań postmodernistycznych, częstokroć wykorzystując nowe metodologie. Jest to publikacja, z którą zaznajomić wypada się pracownikom naukowym zainteresowanym literaturą i kulturą polskiego romantyzmu, a nie powinien jej przeoczyć żaden badacz twórczości Juliusza Słowackiego. Na wstępie warto zwrócić uwagę na podtytuł omawianego zbioru, który wprowadza poczucie jedności, uporządkowania i braku przypadkowości doboru tekstów.

Tematyka pierwszego tomu dotyczyła szeroko pojętej dziewiętnastowieczności, podczas gdy drugi koncentruje się na problematyce inności w wielu znaczeniach, z których tym najsilniej podkreślanym jest inne ujęcie kobiecości. W ostatnich latach powstało wiele reinterpretacji twórczości wieszczów polskiego romantyzmu, co świadczy o stałym zainteresowaniu badawczym oraz o wadze podejmowanych rozważań¹. Redaktorzy, proponując autorom zakres składanych artykułów, świadomie i celowo pochylił się nad nowoczesnymi praktykami i metodami badawczymi (tu wymieniają: feminizm, psychoanalizę Lacanowską, *gender*, *queer*, postkolonializm, dekonstrukcję, badania pogranicza i komparatystykę literacko-kulturową), mając na uwadze odświeżenie spojrzenia na utwory Słowackiego.

Publikacja została podzielona na dwie części, pierwsza dotyczy tematów oraz motywów podejmowanych w analizach i interpretacjach, druga zaś skupia się na zbliżeniach intertekstualnych i kontekstach literackich, filozoficznych i kulturowych. Przemyślana kompozycja książki uwypukliła zauważone sensy oraz podkreśliła myśl przewodnią, czyli postmodernistyczne ujęcie twórczości reprezentanta drugiego pokolenia romantyków.

W części pierwszej znalazły się artykuły czterech badaczy. Pierwszy z zamieszczonych tekstów stanowi głębokie spojrzenie w zakamarki życiorysu pisarza, odkrywając jednocześnie wielokrotnie pomijaną – na rzecz centralnej postaci matki – kwestię figury ojca w życiu poety. Studium Leszka Libery prezentuje psychoanalityczne zaplecze twórczości Słowackiego, a także zdejmuje zasłonę tajemnicy z życia intymnego pisarza. Nie można odmówić Profesorowi ciętego, a zarazem lekkiego stylu, który w odniesieniu do zreferowanej tematyki wpływa korzystnie na proces czytania. Redaktorzy tomu

---

¹ Redaktorzy tomu przywołują m.in.: *Romantyzm w lustrze postmodernizmu (i odwrotnie)*, red. W. Hamerski, M. Kuziak, S. Rzepczyński, Warszawa 2014; A. Palicka, *Miłość, przemoc, władza. Świat postaci kobiecych w dramatach Juliusza Słowackiego*, Wrocław 2012; M. Troszyński, *Słowacki poza kanonem*, Gdańsk 2013.

w zamieszczonych artykułach skupili się wokół swoich codziennych zainteresowań badawczych, czyli słowiańszczyzny w przypadku Marty Ruszczyńskiej² oraz problematyki kobiecości, jaką zajmuje się Jakub Rawski. Badaczka zatrzymuje się nad słowiańską historią zawartą w dramatach Słowackiego z najwcześniejszego okresu prehistorycznych zainteresowań poety. Szczególnie interesujące wydają się fragmenty dotyczące pierwotnego geotypu nieszczęścia ogniskującego się w konflikcie dobra i zła. Drugi ze wspomnianych autorów, wykorzystując metodologię *gender*, poszukuje alternatywnej drogi interpretacji *Balladyny*, proponując nowoczesne spojrzenie na seksualność głównej bohaterki dramatu. W rozprawie tej znalazły miejsce spostrzeżenia dotyczące manifestacji kobiecości patriarchalnego społeczeństwa, które mogłyby stanowić drugie ogniwo tradycyjnego toku pracy z lekturą w szkole. Dowodem koherentnego doboru prezentowanych interpretacji jest zestawienie tekstu Rawskiego z wywodem Agnieszki Palickiej. Owa łączność zdaje się istotna nie tylko ze względu na podobny zakres tematyczny obu tych rozpraw, ale także ich edukacyjne uwikłania.

W drugiej części zgrupowanych zostało sześć rozpraw. Moje szczególne zainteresowanie wzbudził tekst Anety Narolskiej, która w celu wydobywania ukrytych sensów poematu *W Szwajcarii* Słowackiego dokonała zestawienia z *Don Juanem* Byrona. Badaczka wskazuje analogie i zabiegi służące samokreacji wieszczka-uwodziciela, obnażając proces projektowania postaci kobiecej z poematu, odwołując się do toposu miejsca szczęśliwego i topograficznych realiów, a także uwypuklając psychologiczne konotacje ukryte w fabule utworu. Szkice o charakterze zbliżeń filozoficznych reprezentują kolejne prace; Krystian Saja interpretuje mistyczne widzenia Słowackiego w kontekście dwudziestowiecznych odkryć, Iwona Grosik-Kapelińska przywołuje literackie obrazy rycerskich postaci księży wpisujących się w jeden z romantycznych mitów.

W silnie nowoczesnym duchu zostały sporządzone dwie rozprawy z drugiej części książki. Mianowicie chodzi o wampiryczne konotacje porównawczo zestawionych utworów dwóch wieszczów – Mickiewicza i Słowackiego – autorstwa Rawskiego oraz ciekawa interpretacja powieści kryminalnej Pawła Goźlińskiego, do jakiej przystąpiła Anna Kaczmar. Badaczka podjęła w swoich rozważaniach temat emigracji, analizując finał dramatu *Balladyna*, który stanowił inspirację fabularną dla powieściopisarza. I choć interpretacja *Jula* przynosi wartościowe rezultaty badawcze, autorka zbyt krótkowo trzyma się kryminału, pozostawiając niedosyt w stosunku do samego dziewiętnastowiecznego twórcy.

Drugi tom *Słowackiego i wieku XIX* zakreśla ciekawe horyzonty badawcze i zwraca uwagę na kwestie nierzadko pomijane podczas tradycyjnych zabiegów interpretacyjnych. Konsekwentne stawianie kroków postmodernistyczną ścieżką wyznaczoną przez

---

² Por. M. Ruszczyńska, *Słowianie i słowianofile. O słowianofilskich dyskursach w literaturze polskiego romantyzmu*, Kraków 2015.

redaktorów wpłynęło korzystnie na całokształt odbioru tej publikacji, choć odnoszę wrażenie, że książka zyskałaby jeszcze więcej, gdyby spostrzeżenia o charakterze tendencyjnym, pisane w duchu feministycznym, zostały chociaż w niewielkim stopniu ograniczone lub były mniej usilnie manifestowane, bo przecież „inność” kobiety można badać na wiele sposobów.

Jesica Woźniak
(Uniwersytet Zielonogórski)